

Regeringskansliet
 Näringsdepartementet
 103 33 STOCKHOLM

BEHOVET AV UTBILDNING FÖR YRKEN INOM SJÖFARTEN

Sjöfartsverket har regeringens uppdrag att bedöma och redovisa det samlade behovet av utbildning för yrken inom sjöfarten.

Sjöfartsverket har i en skrivelse i december 1998 liksom statens utredare Birger Bäckström i sitt betänkande *Svensk sjöfartsnäring – hot och möjligheter* (SOU 1998:129) tidigare redovisat sjöfartens utbildnings- och rekryteringsbehov. I verkets föreliggande redovisning kompletteras tidigare uppgifter med en lägesbeskrivning som bl.a. bygger på intervjuer med företrädare för utbildningsinstitutioner för yrken inom sjöfarten och sjöfartsnäringen.

Under en tid har en stor osäkerhet rått i frågor som rör svensk sjöfartspolitik och sjöfartens konkurrenskraft. Den överrenskommen om tillfälligt anställd personal (TAP) som sjöarbetsmarknadens parter slutit, liksom det av riksdag och regering fattade beslutet om en höjning av bidraget för sociala kostnader, har nu lagt grunden för en positiv utveckling av den svenska handelsflottan. En tidigare negativa trend med hotande utflaggning har vänts eller i varje fall stoppats.

I den svenska handelsflottan liksom i världshandelsflottan i stort är medelåldern bland sjöbefäl hög. Nästan en tredjedel av alla svenska sjöbefäl är äldre än 50 år och redan idag råder det en brist på seniorbefäl. TAP-avtalets ikraftträdande medför med stor sannolikhet att juniorbefäl rekryteras från lågkostnadsländer i första hand. Sjöfartsverkets bedömning, efter kontakter med näringen, är att den förväntade ökade rekryteringen av utländska juniorbefäl anställda enligt TAP-avtal riskerar leda till en tilltagande brist på svenska seniorbefäl. Detta beroende på att meriterande juniorbefälspraktik inte kommer att finnas tillgänglig för svenska juniorbefäl. Det ligger dock inte inom utbildningssystemets möjligheter att kunna hantera denna särskilda problematik.

Datum
99-05-17

Vår beteckning
0302-9808303

Utbildningsläget på sjöbefälsutbildningen och sjömansutbildningen

Antal i utbildning

Höstterminen 1998 hade Sjöbefälsskolan vid Högskolan i Kalmar totalt 474 studenter fördelat på 286 nautiker och 188 maskintekniker. Av dessa var 101 nautiker och 76 maskintekniker antagna höstterminen 1998. Sjöbefälsskolan vid Chalmers Lindholmen i Göteborg hade 376 studenter, varav 260 nautiker och 116 maskintekniker. Till höstterminen 1998 hade då antagits 64 nautiker och 56 maskintekniker.

Sammanlagt kommer omkring 120 sjökaptener och 60 sjöingenjörer att utexamineras under 1999. Nästa år är denna siffra ca 150 sjökaptener och 75 sjöingenjörer och år 2001 handlar det om ca 160 sjökaptener och 100 sjöingenjörer. Detta innebär en kraftig ökning av antalet utexaminerade sjöbefäl vilket kommer att täcka behovet av nyexaminerade befäl de närmsta åren i förhållande till antalet pensionsavgångar. Med hänsyn taget till eventuella avhopp från sjöbefälsutbildningen, till ett visst antal avgångar bland yngre kommande befäl samt avgångar bland de i dag existerande befälen under 50 år kan dock antagningarna till sjöbefälsskolorna behöva höjas ytterligare något. Detta problem löses sannolikt genom att högskolorna, som de senaste åren har ökat dimensioneringen på sjöbefälsutbildningarna, fortsätter denna ökning. Vad gäller rekryteringsunderlaget till sjöbefälsutbildningarna ser det mycket bra ut med ett stort och därtill ökande antal sökande per plats.

Övriga studerande i utbildningar för yrken inom sjöfarten återfinns inom gymnasieskolornas Energiprogram, grenen för fartygsteknik, med runt 250 elever i årskurs 2 respektive årskurs 3. Klasserna vid de olika skolorna är relativt små utom vid Åsö gymnasium i Stockholm och vid Lindholmens gymnasium i Göteborg. Här kan det emellertid noteras att de flesta skolorna har fler platser än sökanden till dessa program. Andra sjöutbildningar är bl.a. några gymnasieskolors varianter på det naturvetenskapliga programmet där vissa har en inriktning på sjöutbildning. Studenter till sjöbefälsutbildningarna rekryteras även från de vanliga naturvetenskapliga och tekniska programmen.

Utbildningsproblematiken

Idag finns ett stort antal manskap som inte har den teoretiska behörigheten som behövs för antagning till högskolan men som har en lång sjöpraktik. För det manskap som vill vidareutbilda sig men som

Datum
99-05-17

Vår beteckning
0302-9808303

saknar grundläggande högskolebehörighet krävs nya utbildningsvägar för att det skall löna sig med högre studier.

Som Sjöfartsverket tidigare framhållit, i sitt remissyttrande över Birger Bäckströms utredning, finns det anledning att fortsättningsvis undersöka möjligheterna att på ett systematiskt sätt integrera kompetensutvecklande utbildning i det redan existerande utbildningssystemet. Det är viktigt att hitta former för att kunna utnyttja den resurs som personal med lång erfarenhet av sjöyrken och önskan att vidareutvecklas representerar. Det intresse som finns för kompetensutvecklande utbildning hos enskilda och i näringen bör på olika sätt uppmuntras och även stödjas från statens sida.

Enligt verkets uppfattning saknas det för närvarande en genomtänkt strategi för hur kompetensutvecklande utbildning på lämpligt sätt skall kunna länkas in i den ordinarie högskoleutbildningen. Det måste vara ett elementärt krav att en påbörjad utbildning också har ett slutmål och utmynnar i möjlighet till behörighet och till nya möjligheter i arbetslivet.

Sjöbefälsskolan vid Chalmers Lindholmen har presenterat ett nytt system där praktiker med lång sjöerfarenhet och teoretiker direkt från gymnasiet skall kunna fasas in i utbildningssystemet via två olika utbildningsvägar. De kan sedan välja om de vill studera på det mer praktiskt inriktade programmet som leder till en sjökaptens- eller sjöingenjörsexamen eller om de vill gå vidare till en magisterexamen inom sjökaptens- respektive sjöingenjörsutbildningen.

Praktikplatser en flaskhals

Den fartygsförlagda delen av utbildningen, de s.k. praktikplatserna, är ett problem som kan komma att växa med den ökande dimensioneringen av sjöbefälsutbildningen. I nuläget rör det sig om ca 800 elever och studenter som skall fördelas på runt 170 fartyg varav ett trettio-tal av dessa fartyg är svenska fartyg med utländsk flagg. Av dessa 800 personer är det ca en tredjedel från gymnasiernas sjömansskolor som behöver fartygsförlagd utbildning som en del av sin utbildning till matrosar och motormän. Resterande två tredjedelar är från sjöbefälsskolorna och skall ha utbildningsplatser som sjöbefäl. Redan i dagsläget är det svårt att få praktikplatserna att räckas till, framför allt under höstterminen då antalet praktikanter är något större än under vårterminen.

Det är viktigt att nya platser för fartygsförlagd utbildning kan tillskapas. Förhoppningen är att den nya sjöfartspolitikerna skall bidra till att det kan skapas nya praktikplatser inom den svenska handels-

Datum
99-05-17

Vår beteckning
0302-9808303

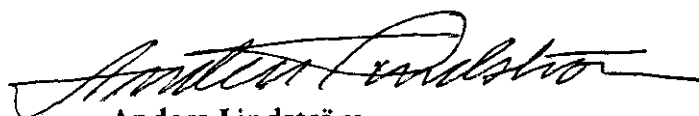
flottan. Dessa platser kommer dock inte att räcka till. För att kunna möta framför allt det ökande antalet studenter på sjöbefälsutbildningarna måste rimligen praktikplatser skapas även inom andra sjöfartssegment.

Marinens nya utbildningsstrategi som syftar till att skapa en samverkan med de civila sjöbefälsutbildningarna är i detta sammanhang intressant. Sjöfartsverket har möjlighet att erbjuda praktikplatser förlagda på isbrytningsfartyg och sjömättningsfartyg, liksom Marinen på sina skonoter och långresefartyg. Ett samarbetsprojekt angående fartygsförlagda utbildningsplatser mellan sjöfartsnäringens intressenter har påbörjats för att öka antalet praktikplatser.

Behörighetskomplettering

En särskild fråga som berör kompletteringsutbildning för befäl och till viss del även för manskap är förändringen i behörighetsförordningen till följd av 1995 års ändring av STCW konventionen. Ändringen innebär att äldre behörigheter får gälla längst intill den 1 februari år 2002. Efter detta datum måste i en del fall kompletteringsutbildning ske om innehavaren skall få bibehålla sina rättigheter även i det nya systemet.

Verket kan i nuläget inte precisera omfattningen av kompletteringsbehovet. Bedömningen är att de behörigheter som främst berörs är Styrman B, Tekniker B, Skeppare A samt Maskinist A. Kompletteringskraven kommer att anges i Sjöfartsverkets föreskrifter om behörigheter som beräknas kunna träda i kraft hösten 1999. Sjöfartsverket bedömer dock att kompletteringsbehovet inte blir av den omfattning som det i en del fall givits uttryck för.

Anders Lindström
Generaldirektör